

48

հայերէն

48 այ

ԳՐԳՈՒԿ

ՈՐ ԻՂԷ

Պատճառաց.

որ է մասն ինչ

'ի գրոց սլաւ

ճառացն Արիս

տոտէ ի. կամ

ոպ ոմանք կար

ծէն Պրոկղե

խմաստասիրի.

Թ. ռ. ի. Ն. 1199.

1199

551

1730

52

1 [Արիստոտել]

Դժբոց պատճառաց Արեստդէլի: Կո՛ս
տէ՛ր յմանց ըտե՛ր Պրոհլէ:

Առաւելութեան Առաւելեցորդ:

Մենայն պատճառ. նախ
կին՛ է յաշէտահեղ յիւր
պատճառելին, քան թէ՛
պատճառ երկրորդ ընդ հանուր:

Դ

3

ԱՐԴ

75-0128

Արդ՝ յորժամ պատճառ երկրորդ ը
 հանուր՝ իբաց բառնայ պէւր զօրու
 թի՛ յիրէ իմեքէ, պատճառ նախկին
 ըհանուր ո՛չ իբաց բառնայ պէւր
 զօրութի՛ ի նմանէ . քանզի պատ
 ճառ նախկին ընդ հանուր՝ յառա
 ջագոյն ներգործէ ի պատճառելին
 երկրորդ պատճառին, քան երրորդ
 պատճառն ը հանուր՝ որ հետեւինմա
 ներգործիցէ ի նոյն իւր պատճա
 ուելին:

Արդ՝ յորժամ երկրորդ պատճառ
 ներգործէ առ ի պատճառելին հե
 տեւալն իւր, ո՛չ իբաց որոշի ներ
 գործութի նորին ի նախկին պատ
 ճառէն, քան զոր գեր ի վերոյ է . և
 ը անջատիլ երկրորդ պատճառին
 ի պատճառելոյն՝ որ հետեւի նմա,
 ո՛չ անջատի ի նմանէ նախկին պատ
 ճառ վերնագոյն քան զնա . զի է՛
 պատճառ նորին՝ զոր իբրու գաղա
 փարաւ բացայայտեմք, ի ձեռն գո

լոյ և կենդանւոյն և մարդոյն. վասն
զի՛հարկ է նախ իրին լինիլ գոլն, ա-
սլա կենդանին, և յետոյ մարդն. ու-
րեմն կենդանին է հուսկ պատճառ
մարդոյ, և գոլն հետի. ասլա ուրեմն
գոլն է սաստկագոյն պատճառ մար-
դոյ քան զկենդանին՝ զի է պատ-
ճառ կենդանւոյն. որ է պատճառ
մարդոյն. ուն յորժամ գնէս զբանա
կանութի պատճառ մարդոյ գոլն է
առաւել պատճառ քան զբանակա-
նուի, զի է պատճառ նորին պատ-
ճառին: Արոյ պատճառն է՝ քանզի
յորժամ ՚ի բաց առնուս զզօրուի
բանականին ՚ի մարդոյն, ո՛չ ևս մնայ
մարդն. բայց մնայ կենդանին շնչա
շոր և զգայուն. իսկ ընդ ՚ի բաց առ-
նուլ զկենդանին ՚ի նմանէ, ո՛չ մնայ
կենդանին, և մնայ գոլն. դի գոլն ո՛չ
՚ի բաց առեալ լինի ՚ի նմանէ, այլ՝
կենդանին. քանզի պատճառ ո՛չ տալ
րալուծանի ՚ի բաց բարձմամբ իւր
ե 5 պատ

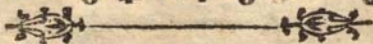
պատճառելոյ. այլ՝ գոլն է պատճառ
 կենդանւոյն, և կենդանին պատճառ
 ունի նորին. ուրեմն տակաւին մնաց
 գոլն: Արդ՝ յորժամ ոչ է անհատ
 մարդն, գոյ կենդանին. և թէ ոչ
 գուցէ կենդանին, է՝ գոլն միայն:
 Ահա յայտ և երևելի է, զի պատ
 ճառ նախկին և հետի՝ է առաւել
 պարունակող, և սաստկագոյն պատ
 ճառ իրին քան զհուպ պատճառն.
 վն որոյ՝ և ներգործութիւնն նորին
 առաւելապէ՛ս շարազուգի ը իրին
 քան զներգործութի հուպ պատ
 ճառին: Եւ այս այնու լինի, զի է
 ութիւն կամ իր ինչ՝ նախկինաբար
 կարէ՛ ի հետի գորուէն, և ապա յերկ
 րորդ զօրութիւն, որ է ընդ առաջ
 նոյն. և պատճառ նախկին օգնէ երկ
 րորդ պատճառին, (ի վն ներգոր
 ծութիւնն, զի եւմ ներգործութի
 զոր բացակատարէ երկրորդ պատ
 ճառն, զնոյնն և նախկինն բացատրէ)

սակայն՝ ըստ գերագոյն և բարձրա-
գոյն կերպի: Եւ ը շարաբառնիլ
երկրորդ պատճառին՝ ի պատճառե
լոյն իւրմէ՝ ոչ շարաբառնի՝ ի նմա-
նէ պատճառն նախկին, զի առա-
ջելադէս և սաստկաբար է շարա-
զուգեալ ընդ իրին քան զհուպ
պատճառն:

Եւ պատճառելին երկրորդ պատճա-
ռին՝ ոչ լինի հաստատեալ, եթէ ոչ
զօրութեամբ նախկին պատճառին.
զի յորժամ երկրորդ պատճառն գոր-
ծէ իր ինչ, պատճառն նախկին՝ որ
է՝ ի վեր քան զնա՝ հեղու յիւր զօ-
րութն՝ ի վր անր իրին. որոյ սակս՝
առաւել կ'ցորդութի շարազուգի
ընդ նմա, և պահէ զնա:

Արդ՝ ահա երևելի է, զի հեռի պատ-
ճառն է յաւելտ պատճառ էութե
իրին քան զհուպ պատճառն՝ որ
հետեւի նմա. և նա զիւր զօրութին
հեղու՝ ի վր նր, և պահէ զնա, և ոչ
է 7 ան

անջատի՝ ինմանէ անջատմամբ իւր
 հուպ պատճառին . այլ մանաւանդ
 ինմա մայ և մեծաւ զուգաւորու
 թք շարագուգի ընդ նմա, ըստ ու
 բում ասացաք և բացայտութեցաք:

Առաքելութեան Երեւոյտ:

Ամենայն գոյն վերնագոյն՝ կամ
 է վերնագոյն քան զյաւիտենակա
 նութի և նախ քան զնա, կամ ընդ
 յաւիտենականութեան . կամ զկնի
 յաւիտենականութե և՛ ի վեր քան
 զժամանակ:

Արդ՝ գոյն գեր քան զյաւիտենա
 կանութի՝ է՝ պատճառ նախկին , զի
 է պատճառ նորին . և գոյն ընդ յա
 շիտենականութեն՝ է՝ իմացութի .
 զի է գոյն ընդունակու է միւսոյն .
 ուստի ոչ կրէ ինչ և ոչ ապականէ .
 իսկ գոյն զկնի յաւիտենականութե ,
 և նախ քան զժամանակն է՝ հոգի

որ է պարունակող ստորե աշխարհի
յաճխտենականութիւնն ստորնա-
գոյն և գեր'իվերոյ քան զժամա-
նակն:

Եւ թէ նախկին պատճառն է' նախ
քան զյաճխտենականութիւնն՝ աս-
տուստ է յայտ, զի ամ գոյն 'ի նմա-
նէ եղև գտեալ:

Եւ ասեմ եթէ ամ յաճխտենակա-
նութիւնն է' գոյն, այլ ոչ ամ գոյն
է' յաճխտենականութիւնն, յորում
գոյն առաջել է հասարակ քան ըզ-
յաճխտենականութիւն:

Եւ պատճառն նախկինն է' իվեր քան
զյաճխտենականութիւնն, զի է պատճա-
ռելի նորին:

Իսկ յիմացութիւն հակադրութիւն
կամ հանդիսանայ յաճխտենակա-
նութենն, զի ընդ նմա տարածանի
և ոչ այլայլի և ոչ ասպականի. իսկ
հոգին շարագուգեալ է ընդ յաճի-
տենականութե ստորնագոյն գոլով

յաւէտ ընդունական տպաւորու-
թէ քան ղիմացութի, և է' ի վեր
քան ղժամանակն, զի է' պատճառ
ժամանակին:

Առդիւթիւն երրորդ:

Սմենայն հոգի ազնուական՝ ու-
նէր երիս ներգործութիս:
Կենդանական, իմացական և Աստ-
ուծածային:

Արդ՝ Ածային ներգործութի է, որ
նախ պատրաստէ զբնութիւն հան-
դերձ զօրութիւն՝ որ' ի նմա գոյ' ի
նախկին պատճառէն և յիմացակա-
նէն. զի գիտէ զէութիս իրաց զօ-
րութի իմացականին՝ որ' ի նմա: Եւ
կենդանական է, զի շարժէ զմար-
մին առաջին և զամբնական մար-
մինս՝ ելով պատճառ շարժութեան
մարմնոց, և պատճառ ներգործութեան
բնութեանն:

Եւ զայս ներգործութիւնս հոգին
բացակատարէ, զի է ապացոյց զօ-
րութեն վերնագունի. քանզի պատ-
ճառ նախկին ստեղծ զգոյն ըստ հո-
գւոյն միջնորդութիւն իմացութեն.
վս որոյ՝ հոգին եղև ներգործող
Ածային ներգործութեանն:

Արդ՝ պատճառն նախկին՝ յետ ըս-
տեղծանելոյ զգոյն հոգւոյն, եդ ըզ-
նա իբր գործի իմացմանն, որով առ-
նիցէ զներգործութիւս իւր. որոյ
աղագաւ՝ հոգի իմանալի բացակա-
տարէ զներգործութիւս իմացութեն:
Բայց զի ընդունի վնկարակերպու-
թիւ իմացութեն, եղև ընդ ներգոր-
ծութիւ ստորնագունին քան վիմա-
ցութիւն իւր. տպաւորութիւն առ-
այն, որ ընդ նովաւ է. քանզի ինքն
ոչ տպաւորէ զզօրութիւս, եթէ ոչ
շարժմամբ: ցմ ոչ ընդունի զներ-
գործութիւս նորին, ընդ նովաւ գո-
լով, եթէ ոչ շարժեսցի իմն՝ իմանէ:

Ուրեմն լմ այսր պատճառիս հոգի շարժէ զմարմինս: քանզի յատկութի է հոգւոյն կենդանացուցանել զմարմինս, հեղուլ 'ինս զգորութի իւր, և յառաջ տանելու առ 'ի ուղղասկէս ներդործել: Ապա ուրեմն յայտ իսկ է եթէ հոգի ունի երիս ներդործութիս զի ունի երիս զգորութիս. այսինքն Աժային, և իմացութե, և էութե իւրոյ, ըստ որում ճառեցաք, և բացատրեցաք:

Առաքելութեան Չորրորդ:

Առաջինն յարարածոցսէ՛ գոյն, և նախ քան զնա չիք ինչ այլ եղեալ. քանզի է 'ի վեր քան զգոյութի և քան զհոգի, և քան զիմացութի. և զինի նախկին պատճառին չիք ինչ լայնագոյն և նախկինագոյն ըստեղծեալ քան զնա, որոյ սակս' եղև վերնագոյն ամ եղելոցս և առաջել

միաշորեալ: Եւ այս եղև վն մեր,
ձաշորութեան իւրոյ առ դոյն մի,
պարզ և ճշմարիտ. յորում ոչ գոյ
բազմութի ոմանց եղանակաց:

Եւ դոյն ստեղծեալ թէպէտ մի է
ցէ, սակայն բազմապատկի, այսինքն
ընդունի զբազմապատկութի՝ բայց
նոյն ինքն ոչ եղև յոլով, եթէ ոչ
այն իսկ որ թէպէտ պարզ իցէ, քան
զնա իցէ պարզագոյն՝ իստեղծածս
սակայն է՝ բաղադրեալ ի հունա-
շորէն և յանհունէն քանզի գոյն
սորա՝ որ անընդմիջապէս հետեի
նախկին պատճառին է՝ իմացութի
շարալցեալ մակ վերջին զօրութեն,
և մակ այլոց բարութցն: Եւ տեսակք
իմացականք՝ ի նմա են լաշագոյնք
և ընդհանրականագոյնք. իսկ որ
յայնմանէ ստորնագոյն է իմացութե,
սակայն ընովաւ է իմացութե ներ-
շարալրութ զօրութ և բարութք:

Եւ տեսակք իմացականք ոչ են այս

քան ընդարձակեալք 'ինմա : Չոր
 օրինակ՝ ընդարձակուի նց նայնմ
 շարալցեալ իմացութեն. իսկ գոյն
 ստեղծեալ առաջին է՝ բոլոր մակ
 իմացութեան, սակայն իմացութի
 է՝ 'ինմա զանազան ըստ ասացեալ
 կերպին, և զի իմացութի զանազա
 նի, և տեսակ իմացական զանազան
 'ինմա լինի. և զորօրինակ՝ 'իտեսակէ
 միջէ, այնու զի զանազանի, 'իստոր
 նագոյն աշխարհիս յառաջ ելանեն
 անհատք անհունքն բազմութե,
 ուն 'իգոլոյն պատճառելոյն յառաջ
 նոյն՝ վասն զանազանապէս ինքեան
 լինելոյ՝ տեսակք իմացականք ան
 հունք երեւին :

Այլ սակայն՝ թէոյէտ զանազանին՝
 և ոչ անջատին 'իմիմեանց, ուն է ան
 ջատումն անհատից . քանզի նոքա
 միաշորին թարց ապականութեան,
 և անջատին առանց որոշման. զի են
 մի ունօղ բազմութե՝ և բազմութի
 Ժդ. 14 'ի

Իմացութեան: Իսկ իմացութիւնքն
առաջինք հեղուն 'ի վր իմացու-
թեանցն երկրորդաց զլորութիւնս
և զբարութիւս, զորս ընդունին 'ի
նախկին պատճառէն, և այնչափ վե-
րաճգեն զբարութիւնս' ինս, մինչև
կալցեն զվերջին նոցունց:

Առաքիւնս Հինգերորդ:

Իմացութիւնք վերնագոյնք ա-
ռաջինք՝ հետևողք նախկին պատ-
ճառին՝ տոյաւորեն զերկրորդ աե-
սախս կայունս՝ որք ոչ աղականին,
մի՛ գուցէ հարկաւոր իցէ եղեալ
ղծս միւսանգամ. իսկ երկրորդ ի-
մացութիւնք տոյաւորեն զտեսափա-
անկայուն անջատելիս, որպիսի է հո-
գի. քանզի սա է 'իտոյաւորութե-
երկրորդ իմացութե՝ որ հետևի ըս-
տեղծեալ գոլոյն ստորագունի:

Եւ հոգիք ոչ բաղմանան, եթէ ոչ
ԺԵ 15 ԿԵՐ

կերպիւմ, որով բաղմանան իմացու
թիւք. վասն զի գոյն հոգւոյն ունի
վախճան, և որ ինչ 'ի նմանէ գոյ
ստորնագոյն է' անհուն: Ապա ու
րեմն հոգիքն հետեւեալք վերջին ի
մացմանն են շարալցեալք և կատա
րելք, և դու զնաքեայ խոնարհումն
և անջատումն ունին. իսկ հոգիք հե
տեւեալք գոյոյն ստորնագումնին են
ներ շարալրութիւն, և խոնարհման 'ի
ներքոյ հոգւոցն առաջնոց և վերջ
նոց: Եւ հոգիքն վերնագոյնք ըզ
բարութիւս ընկալեալք յիմացուէն
հեղուն զհոգիս ստորնագոյնս:

Եւ ամ հոգի ներքնդունական զօ
րութիւն յիմացութիւն առաւել զօ
րագոյն 'ի վր' տալաւ որութիւն, և որ
ինչ 'ի նմանէ գոյ' տալաւ որեւոր է
հաստատուն և կայուն և շարժուն
նր' հասարակ և շարունակ:

Իսկ այն ուր գոյ առ 'ի նմանէ զօ
րութիւն իմացմանն' է փոքրագոյն

քան զտալաւորութիւն և հոռութիւն
տալաւորեալ առ ինմանէ անգոր և
անցաւոր և յեղեղուն և ապականեա
ցու : Բայց սակայն թէպէտ այսպս
կցէ՝ այլ իձեռն ծնելութիւն մնայ :
Արդ՝ ահա ցուցաւ, թէ ո՞ր աղա
քաւ տեսակք իմացականք բղւմբ
եղեն, և գոյն նց պարզ և թէ կ'ը
վն հոգիք յոլովք, որոց ոմանք քան
վայս զօրագոյնք, և գոյն նոցա մի
պարզ՝ յորում ոչ գոյ զանազա
նութիւն :

Առաքելութիւն Վեցերորդ :

Պատճառ նախկին՝ գեր ի վերոյէ
քան զեւմ ճառողութիւն, և լե
զուք մարդկան ոչ դադարին, և
ոչ նոճաղին իճառելոյ զնմանէ, ե
թէ ոչ սակս գոյոյ նորին : քանզի ի
վերէ քան զեւմ պատճառ, և ոչ ճա
ռեալ լինի, եթէ ոչ իձեռն պատ
Բ Ժ 17

8210-57

Ճառաց. և երկրորդաց՝ որք լուսա-
շորին՝ ի լուսոյ նախկին պատճա-
ռին. զի նախկին պատճառն ոչ դա-
դարի՝ ի լուսաշորելոյ զիւր պատ-
ճառելին, բայց ինքն ոչ լուսաշո-
րի՝ ի լուսոյ յիմեքէ, զի է լոյս պարզ
քան զոր չիք այլ լոյս՝ ի վեր, այլ
նախ ինքն՝ ի վր ամենց:

Ուրեմն այնու միայն պատճառ նախ
կին եղև, զորմէ ճառել ոչ է կար-
զի չիք նախ քան զնա այլ մտնառ-
որով ճանաչիւր. քանզի ամ իր ոչ
ճանաչի, եթէ ոչ՝ ի պատճառէն
ի բմէ: Արդ՝ որովհետև էութիւն
միայն է պատճառ, և չիք պատճա-
ռելի, որ ոչ գիտացեալ լինի՝ ի ձեռն
նախկին պատճառին, և ոչ ճառե-
ցեալ ելոյր՝ ի վեր քան զճառելն:
և ոչ հասանի՝ ի նա քան, զի ճառո-
ղութի լինի քանիչ, և քան իմաց
մամբ՝ և իմացումն խորհրդով, և
խորհուրդ մտածութ, և մտածութի

զգայութիւն. իսկ պատճառն նախկին՝
 գեր'իվերոյ է քան զամ իր՝ զի է
 պատճառ նոցոնց ուրեմն այնքա
 ղագաւ ոչ անկանի ընդ զգայութիւն,
 և ոչ ընդ մտածութիւն, և ոչ ը խոր
 հրդով, և ոչ ընդ իմացմամբ, և ոչ
 ընդ բանիւ. ուրեմն է անճառելի:
 Դարձեալ ասեմ եթէ էութի ինչ
 կամ է զգալի և ընդ զգայութիւն ան
 կանի. կամ մտածելի և ընդ մտա
 ծութիւն անկանի. կամ կայուն և հաս
 տատուն ըստ տրամադրութիւն միում
 և է իմանալի. կամ փոփոխելի և ա
 պականացու անկեալ ընդ լինելու
 թիւ և ապականութիւն, և խորհրդա
 ծութեամբ ըմբռնի իսկ պատճառն
 նախկին գեր'իվերոյ է քան զամ
 էութիս իմանալիս մշտնջենաւորս,
 և էութիս ապականելիս. վս որոյ
 ոչ անկանի ի նա զգայութիւն և ոչ
 մտածութիւն և ոչ խորհուրդ և ոչ
 իմացութիւն:

Քայց ինքն ոչ լինի նշանակեալ է-
 թէ ոչ յերկրորդ պատճառէն, որ է
 իմացութի, և ոչ անուշանի, եթէ ոչ
 անուշամբ իւր պատճառելոյն ա-
 ռաջնոյն, եթէ ոչ բարձրագոյն և
 լաւագոյն կերպիւ, զի ելով գոյն
 պատճառելեացն է գոյն : սակայն
 ըստ դերագոյն և մեծագոյն և լա-
 շագոյն և պատուականագոյն եղա-
 նակին, ունց ցուցար :

Աստուծոյն խօսեցորդ :

Իմացութի է գոացութի որ ոչ
 հաստանի զի եթէ ոչ ըստ մեծու-
 թե և ոչ մարմին և ոչ շարժի, ու-
 բեմն առանց երկբայութե ոչ բա-
 ժանի : Իշս եմբ բաժանելի ոչ հա-
 տանի, եթէ ոչ կամ իբաղմութիւն
 կամ իմեծութի կամ ի շարժումն
 իւր : Արդ իրին ելոյ ըստ այսմ տը-
 րամագրութե է ընդ ժամանակաւ

զի ոչ ընդունի բաժանումն, եթէ
ոչ իժամանակի: Եւ իմացութիւն
ոչ է ընդ ժամանակումն. այլ մա-
նաւանդ ընդ յաշիտենականութե.
որոյ սակս՝ եղև վերնագոյն և բարձ-
րագոյն քան զլամ մարմին և քան
զժամանակ, և քան զլամ բազմութի.
իսկ եթէ գտանիցի ինձա իմն բազ-
մութի, ոչ գոյի, եթէ ոչ իբրու մի-
ոյ իրի եղելոյ:

Արդ՝ զիմացութիւն ըստ այսմ տա-
րազու ոչ երբէք ընդունի բաժա-
նումն. և այսր նշանակութի իդար-
ձումն նորին առ հութի իւր. ցի
զի ոչ տարածի ընդ իրին տարածե-
լոյ իմն չափակցութիւն. մինչ զի իցե-
մի յեզերաց իւրոց, և երբորդ յայլ
մէ. վս զի յորժամ կամի ունել գի-
տութի մարմնաւորին՝ ոչ տարա-
ծեալ լինի ընդ նմին, այլ կայ ան-
շարժ ըստ իւրում տրամադրութե.
զի է տեսակ, որով ոչ անցանի յայլ
իս 21 ինչ:

ինչ. իսկ մարմինքն ինչ էն այսուխիք.
և զի իմացութի ինչ է մարմին յայտ
է՝ քանզի ինչ բաժանի գոյացութի
նր և ինչ ներգործութի. և երկոքին
մի իր էն. բայց իմացութի՝ է յոլով
վս բարութեցն յառաջ եկելոց նմա
ինախիկին պատճառէն. և նոյն ինքն
թէ ոյէտ բազմանայ ըստ այսմ կեր
պի, սակայն մերձ կալով առ միակն՝
է անհատելի:

Եւ այսուէս իմացութի ինչ ընդունի
բաժանութի զ. է առաջն պատճա
ռելի ստեղծեալ՝ ինախիկին պատճա
ռէն և միութի յան դբս ժանութի
պատուհանեացոյն է:

Արդ՝ ահա ստոյգ իսկ եղև, թէ ի
մացութի՝ է գոյացութի. որ ինչ ընդ
մեծութի է և ինչ մարմին և ինչ շար
ժի ըստ կերպի ուրուք շարժութի
մարմնոյ: Վս որոյ նախ քան զժա
մանակն եղև ընդ յաւիտենականու
թի ունցուցաւ:

Առաքելութիւն Ուրնէրորդ :

Ամենայն իմացութիւն գիտէ, որ
ինչ 'ի վեր է քան զինքն՝ և որ
ինչ 'ի ներքոյ իւր՝ զի է պատճառ
նորին և գիտէ զայն՝ որ 'ի վեր է քան
զինքն՝ զի 'ի նմանէ ընդունի բա-
րութիւն : Իւր իմացութիւն է գոյա-
ցութի իմացական . ուրեմն ըստ կեր-
պի գոյացութե իւրոյ՝ գիտէ զիրան
ընկալեալս 'ի վերուստ և զէութիւն
որոյ է պատճառ և բացորոշաբար ճա-
նաչէ և գիտէ զմինն իբրև զիւր
պատճառն . իսկ զիւսն զպատճառե-
լի յիւրմէ , և ճանաչէ զպատճառն
իւր և զպատճառելին ընկերպի գոյ-
ացութեան և գոլոյն իւրոյ . ունի և
ամ գիտող ոչ գիտէ զէութիւն լաւա-
գոյն և մեծագոյն , և զէութիւն ստոր-
նագոյն և յոռեգոյն , եթէ ոչ կեր-
պիւր գոյացութեան և գոլոյն իւրոյ .

այլ ոչ կերպիւ ըստ որում էութիւն
են: Եւ եթէ այսպէս իցէ, ապա ան
երկբայաբար բարութիւնքն իջեալք
'ինասկիին պատճառէն' ի վր իմացու
թեան են իմանալիք 'ին մին, նոյնեղս
և էութիւնքն մարմնաւորք զդալիք
ներ իմացութեն են իմանալիք: Վս
զի՝ էութիւնքն ներ իմացութեն՝ ոչ
են տալաւորութիւք նոյն ինքեանք,
այլ մանաւանդ պատճառ տալաւոր
ութեանցն:

Եւ զի իմացութի՝ է պատճառ 'ի
ներքոյ իւր իրացն, յայտ է՝ զի է
միայն իմացութի, արդ՝ եթէ իմա
ցութիւն է պատճառ իրացն, որք
ընդ իւրե են վս ելոյ իմացութի.
ուրեմ ստուգադէս և իրացն պատ
ճառք են իմանալիք 'ին մին:

Արդ՝ ահա յայտ է՝ եթէ միութիւնքն
վերնայինք քան զիմացութիւնքն,
և ստորնայինքն քան զիւրն են 'ի
ձեռն իմանալի զօրութեն, սոյնպէս
իդ. 24 և

և էութիքն մարմնաւորք ներ իմացու-
 թէն են իմանալիք, և էութիք
 իմանալիք ներ իմացութէն են իմանա-
 լիք զի է պատճառ գոյոյն նորու նց
 և զնս ըմբռնէ կերպիւզ գոյացութե-
 իւրոյ: Եւ զի իմացութի է՝ իմացա-
 կան ըմբռմամբ ըմբռնէ զէութս,
 թէ իմանալիք իցեն, թէ մարմնաւորք:

Առաքիւթիւն ի նշերորդ:

Սմենայն իմացութեան հաստա-
 ցութիւն և էութիւն՝ ի ձեռն
 պարզ բնութեանն, որ է պատճառ
 նախկին և զօրութի իմացութեան,
 յառաջնոյն գոյ առաւել միաւոր-
 րեալ, քան զերկրորդ էութիւնս՝
 որք են զկնի նր, զի ոչ ընդունին
 զճանաչումն նորին և այս եղև վս-
 եիոյ պատճառ այնմ, որ ընդ իւրե-
 է, և նշանակութի յիշեցելոցս այս
 է. քանզի իմացութիւն է՝ իշխօղ
 իւր 25 եամ

Թագ ընդ իւրեւ էութեանցն՝ զօրութեան
Թէն Թագայնով, զոր ունի յինքեան,
որով պահէ զէութիւնս:

Քանզի 'ի ձեռն այնորիկ' է պատ-
ճառ իրաց. և զամբ զ'իներքոյ իւր
զիրսն ունի, և պահէ զնս, զի ամ-
որ ինչ է սկիզբն իրաց, նաև պատ-
ճառէ նոցունց պահելով և կառա-
վարելով զնս. և ոչ ինչ յայնցանէ
փախչի վս զօրութեան իւրոյ:

Ապա ուրեմն իմացողութեն' է իշ-
խօղ 'ի ներքոյ իւր իրացն, և պա-
հօղ և կառավարող. և զոր օրինակ
բնութի' է կառավարող ընդ իւրեւ
իրացն զօրութե' իմացմանն, սոյնպս
և իմացութի' կառավարէ զբնութիւն
Թագային զօրութե'ն. իսկ իմացութի'
նչ այլ ինչ իշխօք եղև զկնի ընդ
իւրեւ իրացն պահօղ և կառավարող
կախելով զօրութե'ն իւր 'ի վր'նց,
եթէ ոչ այնու՝ զի նորա ոչ են զօ-
րութիւն գոյացական սմին. այլ
իւր 26 մա

մանաւանդ սն է զօրութիւն գոյ
էզ զօրութեցն ելով պատճառն ոչ
ցունց. և իմացութիւն բախառէ զե
ղեալսն, և զբնութիւն և զաշխարհս՝
զպարունակօղն բնութե, քի զհո
գի. զի է ՚ի վեր քան զբնութիւն,
վս զի բնութիւն պարունակէ ըզ
լինելութիւն, և հոգի զբնութիւն,
և իմացութիւնն զհոգին. ապա ի
մացութիւն պարունակէ զամիրսն.
և այս վս նախկին պատճառին որ
գերազանցէ քան զամէութիւնս.
զի է պատճառ իմացութե և բնու
թե և այլոց իրաց:

Իսկ պատճառն նախկին ոչ է իմա
ցութիւն և ոչ հոգի և ոչ բնութիւն.
այլ մանաւանդ ՝ գեր ՚ի վերոյ քան
զիմացութիւն և զհոգի և զբնութիւն.
զի է արարչական ամիրաց, սակայն
է պատճառ իմացութե և անընդմի
ջաբար: Իսկ հոգւոյն և բնութե և
այլ իրաց, միջնորդութիւն իմացութե:
իէ 27 եշ

Եւ զգիտութիւնն անձային, ոչ է իբրեւ զգիտութիւն իմացական, և ոչ իբրեւ զգիտութիւն անձնաւորին, կամ հոգւոյն. այլ մանաւանդ՝ գեր բնապէս քան զգիտութիւն իմացութիւն և հոգւոյն, զի է պատճառ սոցայց: Եւ զօրութիւն անձային՝ իվեր է քան զան զօրութիւն իմացական և ներ անձնաւորական և բանական, զի է պատճառ ամ զօրութիւն: Եւ իմացութիւն՝ է ունօղ բաղադրութիւն, զի է գոյն և տեսակ: Այսպէս և հոգի՝ է բնութիւն ունօղ բաղադրութիւն. իսկ նախկին պատճառին՝ ոչ գոյ բաղադրութիւն, զի է գոյն միայն: Իսկ եթէ որ ասիցէ հարկաւոր գոյ նմա բաղադրութիւն, ասեմք՝ եթէ գոյն իւր է՝ անհուն, և հատողութիւն նորին է՝ պարզ բարութիւն իւր. որ հեղու զամբարութիւնս՝ իվր իմացութեանն, և միջնորդութիւն սորին՝ իվերայ այլ երկրեանց: Եւ 28

Ամենայն իմացութիւն՝ էլ լի տէ-
սակօք . սակայն իմացութեանց
ոմանք պարունակէն զտեսակս ա-
ռաւել ընդհանուրս, և ոմանք ըզ-
նո՛ւազ ընդհանուրս . քանզի տէ-
սակ ք, որք են յիմացութիւնս երկ-
րորդս, մանաւանդ մասնաւոր կեր-
պիւ յիմացութիւնս առաջինս՝ են
ընդհանուր կերպիւ:

Եւ տեսակ ք, որք են յիմացութիւնս ա-
ռաջինս ըհանուր կերպիւ, յիմացու-
թիւս երկրորդս են մասնաւոր կերպիւ:
Եւ յիմացութիւնս յառաջինս մեծ
գոյ զօրութիւն, զի առաւել ու-
նին և սաստկագոյն քան զերկրորդ-
ընդհանուր ստորնագոյն իմացու-
թիւնս . իսկ յիմացութիւնս յերկ-
րորդս ստորնագոյնսն՝ են զօրութիւն
սակաւազօրք, զի նո՛ւազ ունին զի-
մացութիւն և զյաւէտ բազմագի-
թ

մութիւն : վասն զի իմացութիւնք
 հուսք պարզ միակին՝ ճշմարտին
 ունին զնոճազ քանակութիւն և
 զառաւել զօրութիւն. իսկ իմացու
 թիւնք հեռացեալք՝ ինմանէ, ու
 նին զյաւելտ քանակութիւն և ըզ
 նոճազ զօրութիւն : Եւ զի իմա
 ցութիւնք հուսք պարզ միակին,
 ունին զնոճազ քանակութիւն և
 զծասակագոյն զօրութիւն : աստուստ
 պառասի զի տեսակքն, որք ելանեն
 ի յառաջին իմացութեանցն, ելա
 նեն ընդ հանրապէս միացեալ ելո
 ղութիւն : Չոր համառօտեացութիւն և
 ասացութիւն՝ եթէ տեսակքն, որք յա
 ռաջ գան ի յառաջին իմացութեան,
 երկրորդ իմացութիւնս ունին ըզ
 նոճազագոյն ելողութիւն և զսաստ
 կագոյն անջատութիւն. վս զի իմացու
 թիւնք երկրորդք վերաձգեն կեր
 օլիւ ստորնագունին զտեսութիւնս
 իւրեանց առ ի ընդ հանուր տեսակն

որ է ներ իմացութեց ընդհանրից,
 և բաժանեն զնա և բացորոշեն քան
 զի ինքեանք ոչ կարեն ընդունել
 զստեմանս զայնոսիկ ըստ միութե
 և զըստութե իւրեանց, եթէ ոչ
 կերպիւ ըստ որում կարեն ընդու
 նել զնս, ցո բացորոշմամբ և բա
 ժանմամբ, սոյնպէս և այլ ինչ իրաց
 ոչ ըունին զ'իվերոյսն քան զինքն,
 եթէ ոչ ըստ կերպի կարողութեան
 ընդունելոյ զնս, այլ ոչ ըստ կեր
 պի ըստ որում է ընդունելի:

Առաքիւն Սեպտուարի

Ամենայն իմացութիւն՝ իմանայ
 զմշտնջենաւոր էութիւնս, որք
 ոչ ապականին՝ և ոչ ընդ ժամանա
 կաւ անկանին, քանզի եթէ իմա
 ցութի է միշտ էութի, որ ոչ շար
 ժիւրեմն ինքն է պատճառ իրացն
 մշտնջենաւորաց, որք ոչ ապակա
 լա 31 նին

Յին և ոչ յեղաջնին, և ոչ ընդ ժա-
 մանակաւ անկանին և ոչ ընդ լինե-
 լութիւն: Եւ զի իմացութիւն իմանայ
 զիւր գոյութիւն, և իւր գոյն է մշտն
 ջենաւոր և մշտակայ. այնր աղա-
 քաւ՝ ոչ աղականի:

Արդ՝ որովհետեւ այս այսպէս է,
 ասեմք եթէ էութիւնք աղականե-
 լիք՝ են իմարմնաւոր և ի ժամանա-
 կաւոր պատճառէ, և ոչ յիմացա-
 կան և յաւիտենական պատճառէ:

Առաջին-բիւն Երկրորդաւորդ:

Առաջինս ամենից ոմանք են մակ-
 ոմանց կերպիւ որով պատշաճ
 է՝ զի մի յայնցանէ իցէ այլում.
 քանզի իգոյումն են կեանք և իմա-
 ցութիւն, և ի կեանսն են գոյն և ի
 մացութիւն, և յիմացութեն գոյն և
 կեանք: Բայց սակայն գոյն և կենք
 ներ իմացութեն են երկու իմացու-
 Բ Է 32 Թիք.

ԹԻՔ. և գոլն և իմացու թի ներ կե-
նացն, են երկու կեանք. և իմացու-
թի և կեանք ներ գոլոյն, են երկու
գոլ. և այս այնու լինի, զի իւրա-
քան չիւրքն առաջինքն, կամ է՝
պատճառ, կամ պատճառ ելի. ուրեմն
պատճառ է է՝ ի պատճառում կեր-
պիւն պատճառին. և պատճառ ՚ի
պատճառ ելում կերպիւն պատճառ ե-
լոյն: Չոր ՚ի կարմոյ ասեմք, եթէ
էու թի ինչ ներգործող՝ ՚ի յիւր իմն
կերպիւն պատճառին, ոչ է ՚ի նմա,
եթէ ոչ՝ կերպիւն ելոյ պատճառի
նորին:

Չոր օրինակ զգայուի ՚ի հոգւոջ
ներ անձնաւոր կերպիւն, և հոգի
ներ իմացու թի իմացական կերպիւն,
և իմացու թի ի գոլում էական կեր-
պիւն, և գոլն նախկին ներ իմացուի
իմանալի կերպիւն, և իմացու թի ՚ի
հոգւոջ կենդանական կերպիւն, և
հոգի ՚ի զգայու թի զգայական կեր-
պիւն: Գ ԼԳ 33 ԱՄԻ

Արդ՝ անդրադարձցուք և ասասցուք եթէ զգայութի՝ ի հոգւոջ, և իմացութիւն՝ ի նախկին սլառ՝ ճառում՝ են՝ ի ձեռն եղանակաց նմանից և զանազանից, ըստ որում ցուցաք:

Առաջին գլուխ Երեքասուն երորդ:

Ամենայն իմացութիւն իմանայ զէութի իւր, զի իմացութիւն և իմացեալն՝ են համանդամայն:

Արդ՝ զի իմացութիւն է իմացող և իմացեալ. ուրեմն առանց երկբայութեան և տեսանէ զէութի իւր. և տեսանելով զէութի իւր՝ գիտէ և իմանայ իմացմամբ զէութին. և գիտելով զէութի իւր, գիտէ և զայլ է իւր և իրան, զի են առ ինմանէ. և այն ինմա են իմանալի կերպիւ. ուրեմն իմացութիւն և իմացեալն՝ են մի. քանզի եթէ իմացեալն և իմա

ցումբէն են մի, և իմացումբ գիտէ
 զէումբ իւր . ապա ուրեմն ստու-
 գապէս գիտելով զէումբ իւր, գի-
 տէ և զայլ էումբիւնս . և գիտելով
 զայլ էումբիս՝ գիտէ զնս իբրու զի
 մացեալս: Ապա ուրեմն իմացումբ
 գիտէ զէումբիւն իւր և զիմացեալ
 իրս համանգամայն, ոպ բացայայ-
 տեցաք:

Առաքիւ-Բիւն Զորեգոստեբոգ:

Յամ ոգւոջ՝ են զգալի իրք . ալ-
 նու զի՝ է գաղափար նոցունց,
 և իմանալի իրք են՝ ինմա, զի գիտէ .
 քանզի տարածեալ է՝ իմէջ իմանա-
 լեացն՝ որք ոչ շարժին և՝ իմէջ զգա-
 լեացն որք շարժին:

Եւ զի հոգի այսպիսի է տաւաճորէ
 զմարմնաւոր իրս . որոյ սակս եղև
 պատճառ մարմնոց, և պատճառելի
 յիմացումբէն քան զինքն վերնոյն .

ուրե՞ն իրքն տալա՞ւորեալք առ 'ի
հոգւոյն իմա եւ զօրու թի գաղա
փարին. ցո զգալի էու թիք գաղա
փարեալ լինին ըստ գաղափարի հո
գւոյն, և էու թիքն որք անկանին
'ի հոգին՝ եւ 'ի հոգւոջ ստացեալ
կերպիւ:

Արդ՝ այսպէս ելոյ՝ դարձցուք և
առասպուք, եթէ ամզգալիք են՝ 'ի հո
գւոջ կերպիւ իւր պատճառին, վս
որոյ հոգի է իբրու պատճառ գա
ղափարին:

Իւ զհոգին իմանալ պարտ է, այս
ինքն զօրու ի ներգործական՝ 'ի հո
գւոջ ո՞չ է նիւթական. և զօրու թի
մարմնաւոր՝ 'ի հոգւոջ է՝ հոգեւոր. և
զօրու թի տալաւորօգ յիրս՝ ունոգս
զչափակցութս, կամ բաժանմունս՝
է առանց մարմնաւոր շափակցու
թեց. և բաժանման:

Իսկ իմանալի էուիք են՝ 'ի հոգւոջ
պատահական կերպիւ, ցո զի իմա

նալի էութիքն , որք ոչ բաժանին
են' ի հոգւոջ բաժանական կերպիւն :
Աւրե՛ Իմանալի էութիք են միա-
ցեալք ' ի հոգւոջ բազմապատկեալս
կերպիւն , և իմանալի իւրք , որք ոչ
շարժին' են ' ի հոգւոջ շարժութե-
ն կերպիւն :

Արդ' ահա ցուցան թէ իմանալի և
զգալի էութիւնքն են ' ի հոգւոջ ,
բայց սակայն զգալի էութիք մարմ-
նաւորք շարժեալք են ' ի հոգւոջ
կենդանական կերպիւն . հոգւոյ մի-
ացեալք և իմանալի էութիք միա-
ցեալք և դադարեալք են ' ի հոգւոջ
կերպիւն , որ բազմապատկանէ զշար-
ժութիւն :

Առաջին Գլխի Գործընթացը :

Ամենայն գիտող , որ գիտէ զէութիւն
իւր' է' դարձող առ է-
ութի իւր շարալքեալ դարձմամբ .
Լէ 37 քան

քանզի գիտութիւնն ոչ է՝ եթէ ոչ
ներգործութիւնն իմացողին:

Արդ՝ գիտող գիտելով զէութիւն
իւր, դառնայ իմացական ներգոր-
ծութիւն իւրով առ էութիւնն իւր.
Լայս այնու է, զի գիտողն և գիտա-
ցեալն են մի իր. քանզի գիտութիւն
գիտողին զիւր էութիւնն է առ ՚ի
նմանէ և առ նա: առ ՚ի նմանէ, զի է
գիտող էութիւնն իւրոյ. և առ նա, զի
է գիտեցեալ: Եւ ՚ի գիտութիւնն է գի-
տութիւնն գիտողին, և գիտողն գի-
տէ զէութիւնն իւր, զի ներգործու-
թիւնն նորին է դարձող առ էութիւն
իւր. ապա՝ գոյացութիւնն նորին է
դարձող առ էութիւնն իւր միւս-
անգամ: Բայց դարձմամբն գոյա-
ցութեան առ էութիւնն միւսան-
գամ՝ ոչ այլ ինչ նշանակէ, եթէ ոչ
զի է կայուն և հաստատուն, ինքեամբ
յիւրում հաստատութիւն և էութիւն
ոչ կարօտացեալ այլում իմիք, որ

կառավարիցէ զնա. քանզի է՝ գոյա
ցութիւն պարզ ինքեամբ իւրեան
բաշական :

Առորիւնիւն Վերապահութիւն :

Ամենայն զօրութիւնք, որոց ոչ
վախճան կախեալ կան զնախ
կին անհնէն, որ է զօրութիւն զօ
րութեց. ոչ եթէ զինքն ասացեալ
իցէ հաստատուն, կայուն յէակս
այլ զի է զօրութիւն էական՝ զհաս
տատութիւն ունողաց :

Իսկ եթէ ոք ասիցէ զառաջին է
ական ստեղծեալ, ցի իմացութի՝ գոլ
զօրութիւն, որոց ոչ գուցէ վախ
ճան. ասեմք, եթէ ոչ է ճշմարիտ.
այլ մանաւանդ՝ զօրութիւն իմն, և
զօրութիւն նորին ոչ է եղեալ ան
հուն, եթէ ոչ ստորնագոյն. և ոչ
վերնագոյն՝ զի ոչ է այն զօրութի
պարզ, որ ոչ է զօրութիւն եթէ ոչ
լմ 39 զի

զի է իր , որ ո՛չ եղեալ լինի առոր
 նագոյն , և ո՛չ վերնագոյն . իսկ առա
 ջն ստեղծեալն , քի իմացու թիւն
 ունի վախճան . և զօրութիւնն նո
 րին է վախճան վերնագոյն , ըստ ո
 րում կայ և թեայ պատճառ նորին :
 Իայց էակն նախկին արարչական
 է անհուն պարզ առաջին . վս զի
 եթէ զօրաւորականացն ո՛չ գոյ վախ
 ճան վս իւրեանց ստացմանն առ ի
 նախկին պարզ անհնէն , որոյ սակա
 ւն էակք անհուն : և եթէ նախկին
 էակ է դնօղ անվախճանէր իրացն .
 ուրեք ինքն աներկբայ գեր' իզե
 րոյ է քան զանհուն :

Իսկ էակն առաջին ստեղծեալ , քի
 իմացութիւն , ո՛չ է հունաւոր' այլ
 ժանաւանդ ասի անհուն . ապա է
 ակն նախկին է չսփ էակացն իմա
 նայեաց առաջնոյ , և զդալեաց երկ
 րորդաց , զի ինքն է որ արար զնմ
 էակս և զնա չափեաց չափով ըստ
 ի 40 պատ

պատշաճի ամ էակին: Արդ՝ դարձ
 ցուք և ասասցուք եթէ էակն նախ
 կին ստեղծօղ՝ գեր'ի վերոյ և քան
 զանհուն. իսկ էակն երկրորդ ըս-
 տեղծօղ՝ է՝ անհուն և՛ ի մէջ նախ-
 կին ստեղծեալ էակին. և երկրորդ
 ստեղծեալ էակին է ո՛չ հունաւոր.
 իսկ այլ պարզ բարութիւնք որդի-
 սի ինչ կեանք՝ և լոյս, և սոյին նը-
 մանք են պատճառք ամ իրաց ունո-
 զաց զբարութիւնս, բոտ որում է՝
 յանհուն պատճառէն:

Ի՛շ էակն ստեղծօղ՝ ի պատճառում
 կենդանութե՛ հեղուղ զբարութեա
 իւր նախ՝ ի վր՝ նախկին պատճառե-
 լոյն, որ է իմացութիւն. և ապա ի-
 ջանէն՝ ի վր՝ ամացունց իմանալի և
 մարմնաւոր ստեղծեալ ետեմեանցն
 միջնորդութիւնք իմացութեան:

Առաքիլութիւն Եօթն Եփեսոսեցորդ:

Ամենայն զօրութի միացեալ՝ է
առաւել անհուն քան զօրութի
բազմապատկեալ. քանզի անհունն
առաջին ստեղծեալ, որ է իմացութիւն է հոռւ պարզ միակին. վստորոյ յամ զօրութեան՝ որ է հոռւ պարզ միակին, առաւել գոյ հունաւորութիւն քան՝ իզօրութիւն, որ է հեռի՝ ինմանէ. զի յորժամ զօրութիւն սկսանի բազմանալ, ապականի միութիւն նորին, և ընդ ապականիլ միութեան նորին, ապականի անհնութիւն իւր. և ոչ ապականի անհնութիւն իւր՝ եթէ ոչ՝ իտրամաւիլն: Եւ սորա նշան է զօրութիւն բաժանեալ. զի որքան առաւել համահաւաքի և միանայ, այնքան մեծանայ և սաստկանայ, և ներգործութիւնս բազումս առնէ. և որչափ իմաստունս տրամատի և բա

ժանի, այնքան առաւել նուազի և
տկարանայ, և զյոռի ներգործու
թիւնս բացակատարէ:

Արդ՝ ահա երեւելի է, զի զորութի
որչափ մերձ լինի առ սլարզ միակն
եճշմարիտն, այնչափ սաստկագոյն
կայանայ մի էութիւն իւր, և որքան
առաւելապէս լինի միութիւն իւր,
նոյնքան և անհնուի 'ի նմա' է՝ բա
ցագոյն և յայտնագոյն, և ներգոր
ծութիւնն նորին մեծամեծք և ըս
քան չելիք և ազնուականք:

Առաքելութիւն Ուրեմասնիբորդ:

Ամենայն գոյք ունին զէութի
իւրեանց վս նախկին էակին.
և ամ կենդանիք են շարժեալք էութ
թիւ իւրեանց վս նախկին կենացն,
և ամ իմանալիք ունին գիտութիւն
վս առաջին իմացութեն. քանզի
եթէ ամ պատճառ տայ ինչ պատ
խդ 43 ճա

Ճառելոյն իւրում. ուրե՞ն նախկին
 էակն իսկապէս տայ զչոյն ամ պատ
 ճառել' աջ իւրոց. սոյննցս և կեանքն
 տայ զշարժումն ամ պատ. ճառելեաց
 իւրոց. զի կեանքն է ելողութիւն
 ելողին նախկին՝ յանշարժ և ճշորն
 ջենաւոր էակէն. նոյնպէս և շար
 ժութիւնն առաջին ըստ նմին օրի
 նակին. և իմացութի' տայ զգիտու
 թիւն պատճառելեացն իւրոց. քան
 զի ամ ճշմարիտ գիտութի'ն՝ է' իմա
 ցութի'. և իմացութիւն՝ է' նախկին
 գիտող. որ հեղու զգիտութի' իւր
 'իվ' ամբողջ էակաց:

Արդ՝ գարձցուք և ասասցուք եմէ
 նախկին էակն անշարժ է պատճառ
 պատճառաց. և եմէ ինքն տայ զչոյն
 ամբողջ. ուրե՞ն տայ նց ստեղծման
 եղանակաւ: Իսկ կեանքն առաջին՝
 տայ կեանս այնոցիկ. որք ընդ իւրե
 նն՝ ոչ ստեղծման եղանակաւ, այլ
 կերպիւ տեսակին:

Հմանադէս և իմացութի՝ տայ զգի
տութի այնց, որք 'ի ներքոյ իւրոց
են, և այլոց իրաց ոչ ստեղծման եւ
զանազի, այլ ըստ տեսակին կերպի:

Առաջինն ի ներսն իւրոց:

Իշխմացութեց ոմն է իմացութի
տեսակին, զի ընդունի՝ ի բարո
ութեանցն տեսանոց իջանելոց 'ի
նախկին պատճառէն մեծաւ կար
մամբ: Եւ ոմն է իմացութի միայն
զի ոչ ընդունի 'ի բարութեցն ա
ռաջնոց, եւ թէ ոչ միջոքութի
մացութեն: 'ի հոգեացն ոմն է հո
գի իմացական զի է կախեալ յիմա
ցութի, և ոմն հոգի միայն:

'ի մարմնոցն բնականաց, ոմն է յո
րում ներ գոյ հոգի կառավարող
նորին և ուղղիչ. և ոմանք են մար
մինք բնականք միայն, որոց ոչ գոյ
հոգի: Եւ այս այնր աղաքաւ, զի

խե

45

ոչ

ոչ է բողոքովին իմացական , և ոչ
բողոքովին ներանձնաւոր , և ոչ բ
ղոքովին մարմնաւոր , և ոչ կախեալ
կայ զվերնոյն քան զինքն պատճա
ռէն . ցո զի ոչ ամ իմացութե կա
խեալ է զբարութիւնն նախկին պատ
ճառին եթէ ոչ ' ի նոցանէ շարալը
ցեալ և բացակայրէլ իցէ . վս զի կա
րող է ընդունել զբարութիւնն զի
ջեալս ' ի նախկին պատճառէն և նո
քօք կախի , զի մեծ լինիցի մեծու
թիւն իւր . սոյնպէս և ոչ ամ հոգի
կախեալ կայ զիմացութէն , եթէ ոչ
սովաւ շարալցեալ և բացակատա
րեալ իցէ , և առաւելապէս նմանեւ
ցի իմացութեն վս կալեալ ելոյ զի
մացութէն և ոչ գոյ իմացութիւն
բացակատարեալ . ըստ նմին օրինա
կին ոչ ամ բնական մարմին ունի
հոգի , եթէ ոչ որ իցէ ' ի դմանէ շա
րալցեալ և բացակատարեալ ' ի բրու
թէ լինիցի բանական . և ըստ այսմ
կերպին այլ աստիճանք իմացականք :

Առաջին գլուխը:

Պատճառն նախկին կառավարե
 զեմարարածս ըստ յայնմանէ,
 զի շարադու գի ընդ նս. քանզի կա
 ռավարութիւնն ոչ նուազեցուցանէ
 զմիութիւնն նորին զվերացեալ քան
 զեմ գոլն, և ոչ ապականէ զնա, և
 ոչ արգելու զնա էութի իւր միութ
 թէ տարորոշեալ յէութեցն, միգու
 ցէ կառավարեսցէ զնս. վս զի պատ
 ճառն նախկին է հաստատուն՝ կայ
 ուն միշտ հանդերձ պարզ միութի
 թւորով. և նա ինքն կառավարէ զեմ
 ստեղծուածս, և հեղու՝ ինս զօրութ
 թի կենաց և բարութեց ըստ կերպի
 զօրութի և կարողութի ընդունու
 զաց. քանզի բարութի առաջին հե
 ղու բարութիս յեմ էութիս միով
 հեղմամբ. սակայն իւրաքանչիւր
 ոք յէութեց ընդունի՝ ի յեղմանէն
 յայնմանէ ըստ կերպի կարողութե
 թի

և գողոյն իւրոյ. և բարութիւն առաջ
 քին ոչ հեղու բարութիւնս յամէու
 թիւս՝ եթէ ոչ մոռ իերայիւ, զի բա
 րութի իւր գողով իւր էութիւն և
 իւր զօրութիւն մինչ զի բարութիւն
 և զօրութիւն և էութիւն են մի իր
 Վրդ՝ ող էակն նախկին և բարու
 թիւնն նորին են մի իր. այսպէս և
 ինքն մոռ հեղմամբ հեղու բարու
 թիւնս՝ ի վրէ էութեցն. բայց բա
 րութիւնքն և պարգևք զանազանին
 ի համահաւաքմանէ ընդունողին.
 քանզի ընդունակք բարութեցն
 ոչ հաւասարապէս ընդունին, այլ
 տմանք ինոցանէ առաւել, և տմանք
 նուազ: Իւր արս վս մեծութ առա
 ւաքաջութիւն և բարութիւն նորին:
 Արդ՝ գարձցուք և ասասցուք է
 թէ ի մէջ ամ գործողին որ գործէ
 էութիւն իւրով միայն, և ի մէջ գոր
 ծելոցն ոչ գոյ շարունակող, և ոչ
 այլ ինչ մէջ. և չիք շարունակող ի

Այլ գործութիւն և գործելոյն ընդ
առ դրուած իւր ի վր գործն զի յոր
ժամ գործօղն և գործեալն լի ին
գործեօք, ոչ գործէ գոյութիւն իւրով,
և չնին բաղադրեալք. վն որոյ ըն
դունօղն ընդունի շարունակութիւն
'ի մէջ ինքեան և գործողին իւրոյ.
և յայնժամ գործօղն է՝ ապրորշել
'ի գործելոյն իւրմէ:

Իսկ ներգործողն 'ի մէջ իւրոյ և
իւր գործոյն չիք ամենեւին շարու
նակութիւն է ներգործող ճշմարիտ
և կառավարող. և իրաց գործ ըստ
վսիւճանի զարդարման զկնի որոյ
ոչ կարէ այլ իմն զարդ գոյ և կառա
վարէ գգործն իւր վերջին կառա
վարութիւն. քանզի կառավարէ զն
րոյութիւնս արարողական կերպիւն,
և ոչ այլ իշխր, եթէ ոչ իւր գոյութիւն
ուրեմն էակն իւր միայն է կառավա
րութիւնս որոյ աղագաւ կառա
վարէ և գործէ ըստ կերպի կառար
ի իւր 49 ման

Եւ զարդոյ և կառավարու թիւ . քո
յուս զոչ գոյ զանաղանու թիւ և զոչ
շփոթութեան և զոչ զանաղանին ներգոր
ծու թիւք և կառավարու թիւ վս պատ
ճառաց ատաղնոց եթէ ոչ սակս վար
ձաշնդութեանդին :

Առաքիւթիւն Գառ Եթէ Երբ :

Նախկինն հարուստ է ինքեմք
և յաշէտ հարուստ որոյ նշա
նակութիւն է միութիւն նորին . ոչ է
թէ զմիութիւնն նր իցէ . փռեալ 'ի
նմա , այլ զի է մաքուր և անխառն
միութիւն . քանզի է պարզ՝ անհուն
պարզութիւն : Իսկ եթէ որ կամիցի
գիտել թէ պատճառն նախկինն է հա
րուստ ձգեալէ զմիսս իւր 'ի բաղա
դրեալ էութիւն և քննեալէ զնս վե
րահասեալ որոնմամբ և գտցէ զնմ
բաղադրեալսն գոյ նոշաղեալ և
կարծաեալ կամ այլու միմէք . կամ
ձ 30 Իրան

Իրացն՝ յորոց շարաճանկայ լինին.
ի կ'պարզ եռելին՝ որ է բարու ի՝
է՛ մու. և միու թի նորին՝ է՛ բարու
թիւնն՝ է՛ մու իր:

Արդ՝ այն իրն՝ է՛ հարուստ յաւէտ,
որ հեղու յայլս. բայց ՚ի վր՝ նորա
ոչ լինի արտահեղու մն ՚ի ձեռն այլ
լոց իւրովք շարժողայն. իսկ այլ ի
մանաքի կամ մարմն. շոր եռ թիւնք
են ապականելիք ոչ ինքնին հա-
րուս որ. այլ մանաւանդ. կարօտ լը
միում ճշմարիտ հեղձի ՚ի նմ ղբա-
րու թիւնս և ղեմ շնորհս:

✠ ~~~~~ ✠

Ա՜՜՜ ըի՛նք Քսոն եւրիւ երբէ:

Պառճառն նախկին՝ է՛ գլբ' լվե-
րոյ ՚ի վր՝ ամ անուան. որով
անուանի. զի ոչ վերաբերի առ նա
նուաղութ. ւն. և ոչ շարալրութի
մ'այն. այլ մանաւանդ ՚ի վեր է քան
ղեմ շարալրութիւն. քանզի նուա
ծա 56 զէալծ:

զէալն է՝ ոչ շարացեալ, և ոչ կառե
առնել ներքոր ծու թիւն կառարել
նոճազեալ գոյով: Իսկ շարացեալն
առ մեզ թէպէտ ինքեամբ բաշտ
կա՛ն այեալ իցէ, սակայն ոչ կարե ըս
տեղծագործել այլ ինչ, և ոչ ամե
նեին հեղու լ յիւրմէ ինչ:

Արդ՝ էթէ այգոյէս իւրէ, առ մեզ
ասեմք, էթէ նախկինն ոչ է նոճա
զեալ, և ոչ շարացեալ միայն, այլ
գէր ի վերոյ քան զշարացելն, քան
զիւ է ստեղծող իրաց, և հեղու բա
րութիւն: Ինոսա կառարեալ հեղ
մամբ զիւ է բարութիւն յորում ոչ
գոյ վախճան և ոչ չափակցո թի:
Այս բարութիւն նախկին լնու զա
մենայն երկրորդսն բարութիւն, սա
կայն ամենայն երկրորդն ոչ ընդ
ունի ի բարութիւն այնմանէ, էթէ
ոչ ըստ կերսի կարողութիւն իւրոյ:
Արդ ահա յայտնի իսկ եղև, էթէ
այաւճառ նախկին գէր ի վերոյ է
ծք 52 քան

քան զամենայն անուն, որով ա-
նուանի և վերնագոյն
և բարձրագոյն:

Առաւելու թիւն Քրիստոսի Երբեք :

Ամենայն իմացութիւն անշարին
գիտէ զիրա այնու, զի և իմա-
ցութիւն և իշխէ նոցա, զի և անշարին.
քանզի իմացութեան յայտնութիւն
գիտութիւն, և ոչ գոյ շրաղութիւն
և կատարելութիւն նորին ելծէ ոչ
իցէ գիտուն:

Արդ իշխողէ անձ օրհնեալ և
բարձրացեալ. զի նա իւրն զմոս
իրա լնու բարութեամբք և իմացու-
թիւնէ առաջին պատճառելին, և
առաւել նման ան բարձրելոյն. վս-
որոյ և ընդ իւր և իրացն իշխէ:
Եւ զոր օրինակ անձ օրհնեալ և
բարձրացեալ հեղու բարութիւնս
'ի վր իրաց նոնոյէս և իմացութիւն

Հոգու զգիտութիւն 'ի վերայ իրացն
որք 'ի ներքոյ նորա են . բայց թէ
այետ իմացութիւն իշիւ է 'ի ներքոյ
իւր իրոցն , սակայն անօրհնեալ
և բարձրացեալ է գերանկանցէ իմա
ցութեանն իշխողութիւն , և իշիւ է
իրացն իշխանութեամբ ըստ գերա
գոյն և բարձրագոյն կարգի քան
գիմացութիւն . զինա ինքն զայն
իշխանութիւն տալ և սարքել է ի
մացութե իրողութիւն :

Եւ զի իրողութիւնն որք ընդու
նին զիշխողութիւն իմացութեան ,
նա ևս ընդունին զիշխանութիւն
ըստեղծողին իմացութե . աստու ստ
յայտէ քանզի ոչոք յիրողութեյն
վախճի և ոչ զէրծանի ամենեւին
յիշխողութենէ նորին . զի կամի առ
նէլ զամենեւին համանգամայն ըն
դունակ բարութեյ իւրոց վասն
զի չիք իր ինչ որ ցանկայ իմացու
թեան և ոչ ցանկանայցէ ընդունել

զնա, ալ առնէք ին ջանկան բարո
թեանյն 'ի նախնէն, և բաղում
կարօտիւ փ. փաքին ընդ ու
նել զնա :

Առ-բի-բի-ն Ք. առ և Դ Ե Բ Ե Դ Ե Դ :

Պատճառ նախկին յառ Է ու թիս
կայ ըստ միում տրամադրու է.
այլ իմ Է ու թիք ոչ գոն 'ի նախկին
պատճառն ըստ միում տրամադրու
թեան. քա. զի թէպէտ պատճառն
նախկին կայ յառնայն Է ու թիս,
սակայն իւրաքանչիւր ընդ ունի
զնա ըստ կերպի կարողութիւն իւրոյ.
զի Է ու թեանցն ոմանք ընդ ունին
զպատճառն նախկին միայեալ կալ
մամբ, և ոմանք բաղմա պատկեալ
կալմամբ, իսկ ոմանք յաշիտենա
կան կալմամբ, և այլք ժամա
նկաւրո կալմամբ :

Եւ գարձեալ ոմանք հոգ և որ կայ
ժե 55 մամբ

Տամբ , և ոմանք մարմնաշոր

կալ մամբ :

Բայց զանազանութիւն կալմանն
ոչ ի նախկին պատճառ էն լինի ,
այլ ի կողմանէ ընդ ունողին . զի ըն
դ ունողն զանազանի . որոյ ազագաւ
և ընկալ՝ ալն զանազանեալ լինի իսկ
հեղինչն մի ելով ան հասարար . հա
ւասարապէս հեղու ղբարութիւն
յամենայն էութիւն . զի բարութիւն
նախկին պատճառին հանգիստաբար
հեղու յամենայն էութիւնս :

Բայց պատճառ զանազանութեան
հեղմամբ բարութեն յէութիւնս էն
նոյն ինքեանք էութիւնքն :

Ապա առանց երկբայելոյ ամենայն
էութիւնք ոչ գտանին ի նախկին
պատճառն միով եղանակաւ :

Արդ ահա ցուցաւ . թէ պատճառն
նախկին գտանի յամենայն էութիւնս
միով կերպիւ իսկ ամենայն էութիւնք
ոչ գտանին ի նմա ըմբուսմ կերպի

Ժ Գ

Տ. Ե

ուր

աւրեմ ըստ կերպի մերձաշորութե
առ պատճառն նախկին և ըստ կա
րողութեան իրին ընդունել զպատ
ճառն նախկին ըստ այնմ քանակու
թեան կարէ ընդունել զնա, և միտ
թարիլ նովաւ :

Քանզի եութիւնք ինչ ոչ ըն
դունին 'ի նախկին պատճառէն, և
ոչ հեշտանայ 'ի նմին, եթէ ոչ կեր
պիւն գոյոյն իւրոյ այսինքն
ճանաչման :

Քանզի ըստ կերպի՝ որով ճանաչէ
իր զպատճառն նախկին, ըստ նմին
քանակութեան ընդունի առ 'ինք
մանէ և հեշտանայ 'ի նմա
որպէս ցուցաք :

Առաքելութիւն ի եկեղեցի :

Պայցութիւնք իմացեալք իմա
նախք ոչ են ստեղծեալ յեռե
այլմէ. ամենայն գոյացութի կայուն
ծէ 57 եռա

էութեամբ իւրով՝ ոչէ ստեղծաւել
յայլմէ իրէ իսկ եթէ ոք աւելցէ կարե
րիէ գոյ զի ծնեալ իցէ յէութե այլ
մէ, ասեմք եթէ կարելի է զի գոյս
ցուի կայուն էութիւն իւրով ծնաի
ցի յէութենէ այլմէ :

Ապա առանց երկբայութեան գոյա
ցութիւն այնէ նուազեալ կարօտ
լինիլ յայլմէ յորմէ ծնանի. որոյ
նշանակուի է նոյն ինչն լինելուի
(վի՛ զի լինելուի) Է ճանապարհ'ի
այակասութենէ առ շարայրուի. զի
եթէ իր ինչ գտան իցի ոչէ կարօտ իւ
րութիւն լինելու է այսինքն'իս եւակումն
և տեսակաւորութիւն իւրութեայլու
ի իրք եթէ ոչ ինքեան և ինքնու
ճառտեսակաւորութիւն և կատարելութիւն
իւրոյ՝ որէմէ միշտ շարայրել և կա
տարել բայց ոչ ինի տեսակաւորութիւն
և շարայրութիւն իւրոյ եթէ ոչ զերսբե
րութիւն իւրով առ միշտ պատճառն իւր
Ապա ուրեմն անհամեմատութիւն է

Նորին տեսակաւ որութեան և շարա-
լրութեան համագամայն :

Արդ՝ ահա յայտ իսկ ելև եթէ
աւենայն գոյացութիւն կայեալ
իւր էութեամբ ոչ է՝ ստեղծեալ
յէութենէ այլմէ :

Առաքիւթիւն Ի ԵՂԵՐԵՒ :

II Ժնայն գոյացութի ինքնակայ
նչ անկանի ը ապականութիւն.
Իսկ եթէ ոք ասիցէ կարելի գոլ
ինքնակայ գոյացութեան անկանիլ
ընդ ապականութեամբ, պատախա
նեմք և ատեմք, եթէ կարելիէ ինք
նակայ գոյացութեան անկանիլ ը
ապականութեամբ. ապա կարելիէ
և էութիւն նորին տրամատիլ և լի
նիլ հաստատուն կայուն էութիւն
իւրով առանց էութեան իւրոյ՝ որէ
անպատշաճ և անկարելի քանդի վն
ելոյ մի պարզ՝ և ոչ շարամանեալ է
պատճառ և պատճառելի համանգ ա-

Ժայն, և այսպէս ելով միշտ անապատ
 կան մնայ, իսկ ամենայն իր անկանե
 լոյն ը ապականութեամբ, ոչ լինի
 ապականութիւն, եթէ ոչ վն իւր
 տարանջատման՝ իպստոճառէն իւր
 մէ, բայց՝ ի մնալ իրին՝ ի ձեռն պատ
 ճառին իւրոյ, որունի գնա և սլահե
 ոչ անէրի, և ոչ
 ապականի:

Արդ եթէ այդ այդ սն լցէ, ուրեմն
 դոյացութիւն կայացեալք էութիւն
 րեանց՝ ոչ ի բաց որոշին՝ ի պատճա
 ռէն իւրենոց զնանանջատելիէ պատ
 ճառ յեռէ իւրմէ, քանզի ապաճե
 նորին է տեսութիւն իւր և ոչ լինի պատ
 ճառ իւրեան ինքեան, եթէ ոչ վե
 րաբերութեամբ առ պաճառն իւր.
 և այն վերաբերութիւն է տեսակա
 շորութիւն նորին, և վասն էլոյ
 միշտ վերաբերեալ առ պատ

Ճառն իւր. նոյն ինքնէ պատճառ
այնր վերաբերութիւն. և նոյն ինքե
պատճառ իւրեան ըստ առաջեալ
կերպին և ոչ անգանի և ոչ աւերի
և ոչ անապահանի. զի նոյն ինքն է
պատճառ և պատճառէ Տաճարացւոյն
Արդ ահա սուրբ եղաւ՝ եթէ ամ
գոյացութիւն ինքնակայ ոչ ապա
կանի, և ոչ սւշերեալ լինի:

✠ աստուծոյ աստուծոյ ✠

Աստուծոյն է եւ երբէր:

Ամենայն գոյացութիւն ապակա
նելի ոչ մշտնջենաւոր՝ կամ է
բաղադրեալ. կամ յեղեալ յայլ
իրողութեան:

Քանզի գոյացութիւն կամ է կարօտ
իրացն յորոց լինի և է շարմանեալ
'ի նոցանէ. կամ է կարօտ հաստա
տութեան և եղութեան իւրոյ:

Արդ յորժամ 'ի բաց օրօշի պատ
ճառն վերաբերող կորնչի և ապա
կա 61 կանի

կանի իսկ եթէ գոյացուծիւն ոչ
բաղադրեալ, յայնժամէ պարզ և
միշտ և ոչ ասպականի և նուազե
ամենեւին :

Առաքելութիւն է և շ երբեք :

Մենայն գոյացուծիւն կայուն
էութեամբ իւրովէ պարզ և
և ոչ տրամատի իսկ եթէ ոք ունիւի
կարելի գոյ ինքնակայ գոյացուծի
տրամատիլ և նա ինքնէ պարզ կա
րելի և էութեան մասին նորին գոյ
էութի իւրով միւսանգամ որպէս
և էութեան բոլորին :

Արդ եթէ այդ կարելի ասպա մասն
դառնայ ի յինքն և ամ մասն նորին
դառնայ յիւր վերայ :

Որպէս և բոլորն յիւր էութե վր
և այս անկարելի է :

Իսկ այս եթէ անկարելիէ ուրիշ
գոյացուծի կայուն իւր էութենէ

գոյացութիւն անբաժանելի և պարզ
 Քանզի եթէ ոչէ պարզ այլ բա
 ղաւրեալ մասն նորին է լաւագոյն
 ք զմասն և վատթարագոյն այլ մասն
 քան զմիւսն սերեմն իր լաւագոյն
 է քան զի վատթարագոյն իրեն .
 և իր վատթարագոյնք անզի ի լաւա
 գոյն իրեն զի ամենայն մասն նր է
 անջատեալ յամ մասնէ նորին . վս
 տրոյ բոլորութիւն նորին ոչէ ինք
 եամբ բաւական կարօտելով մա
 սանց յորոյ բաղադրեալ լինի . իսկ
 այս օտարէ ի բնութենէ պարզիցն
 այլ մանաւանդ հետեւի բնութեան
 բաղադրելոյն :

Ահա յայտէ եթէ ամ գոյացութիւն
 ինքնակալ է պարզ և ոչ բաղադրել
 և ոչ բաժանի և ոչ ընդունելով
 զշրամանութի կամ տրամաւորութի
 պարզ գոյով ոչէ ընդունական ա
 յականութե որպէս ցոյցաւ :

Ամենայն գոյացութիւն պարզէ
ինքնակայ՝ այսինք կայուն
էութեամբ իւրով. զիէ ստեղծեալ
Թարց Ժամանակի և յիւրում գոյա
կանութեէ գերազոյն յան զընդ
Ժամանակաւ գոյացութիւնս :

Եւ զի ոչէ ստեղծեալ յումէ
յայտէ քանզիէ ինքնակայ. իսկ
գոյացութիւնք ստեղծեալք յայլմէն
գոյացութիւնք մարմնաւորք և բա
ղադրեալք անկեալք ընդ առկա
նութեամբ և ինեյութեամբ :

Արդ ահա երեւելիէ. զի նմ գոյա
ցութիւն ինքնակայ ոչէ՝ ի ժամանակի
քանզիէ վերնագոյն և բաւձա
գոյն, քան զժամանակ և քան զժա
մանակաւոր էութիւնս :

Ասորի-Բի-ն Շ Երրորդ :

Անայն գոյացութի ստեղծէր
 'ի ժամանակի կամ է միշտ ներ
 ժամանակում և ժամանակ ոչ ար
 արուահոսի 'ի նմանէ, զի է' ստեղծել
 ուղեւ և ժամանակն հաշասարաւն
 կամ վերահոսի 'ի վր ժամանակի և
 ժամանակն արուահոսի 'ի նմանէ .
 զի է ստեղծեալ 'ի միում մասին ժա
 մանակի . վն զի է դեալք հեռեին
 զկնի իոերաց . իսկ վերնագոյն գոյա
 ցութե ոչ ինչ զկնի հեռեի, եթէ
 ոչ գոյացութի ստորնագոյն նման
 ն ին, և ոչ նանման քան զի 'ի գոյա
 ցութեանց ոմանք նմանք են գոյա
 ցութեն վերնագունն . և ոմանք
 ստեղծեալք . յորոց ոչ արուահոսի
 ժամանակ . որք նմանին մշտնջենա
 շոր գոյացութեանց . և ոմանք են
 քարշեալք 'ի ժամանակէն պատճա
 րէն Ե 65 ռեալք

տեալք 'ի միութեամբն թամանակի
ուրեմն անկարելի է լինէր զոյա
ցութիւնք ոչ առաւելաւք 'ի միութեամբն
թամանակի համահեփեալ
ցին մշտն ջենաւոր զոյացութեան
զի ոչ նմանին նոյա ամենին :
Արդ զոյացութիւնք մշտն ջենա
ւորք 'ի թամանակի են այնոյ իկ ոյք
համահեփեալն զոյացութեան մշտն
ջենաւորաց և են միջինք 'ի միջ
կայուն զոյացութեանն և 'ի միջ
էդէյ ցն 'ի թամանակի :

Բայց ոչ և կարելի չի զոյացութեան
մշտն ջենաւորաց, որքն 'ի վերջան
գլխամանակն, հեռեկային զոյացու
թիւնք ըստեղծեալք 'ի թամանակի,
և թէ ոչ միջնորդութեամբ զոյա
ցութեան յն թամանակաւորաց մշ
տն ջենաւորաց ընթամանակում :
Ի չայտըքիկ զոյացութիւնք էդեն
միջինք վն հաղորդելոյ զոյացու
թեանն վերնագումի, 'ի յարամեա

ցումեանն, և հաղորդելոյ գոյացու
 ցումեայ ժամանակաւ որայ ի բոց
 հատելոյ ի ժամանակի ի 2) ուն լինե
 լումեանն լի զի ի բեանք թէսկա
 եւ մշտնջեանաւ որպէս ապաշին տես
 դումե սոցաէ լինելումեանք և
 շարժումք իւր գոյացումք մըշ
 տնջեանաւ որպէս հանգիւրձ ժամանա
 կաւ եւ նմանք գոյացումք մշտն
 ջեանաւ որպէս, որքեւ ի վրայն զժա
 մանակ յարաւսնողումեանք և ոչ
 համանմանին նոյա ընշարժում
 թեան և լինելումեան :

Համեառոյեւ գոյացումեանցն որք
 գեր ի վերայն քան զժամանակ
 կերպիւ ինն կամ շարժումեանք :
 Արդեթե ոչ նմանին ոչ ոչ կարեն
 բժբանել զնոսա և ոչ շոշմիւս :
 Արդ ապա ուրեթ հարկաւոր
 գոյարումք ուրեթ շոշմիւս զգոյա
 ցումքն մշտնջեանաւ որպէս զայտոսիկ
 ուր ի վերն քան զժամանակ և
 45 67 68

Ի դ՛յն շօշափօղք գոյացու թեանցն
որքեն՝ ժամանակի աշխիքն ընդ ու
նելու թեամբ և աղականու եռարեմն
համահաճախն շա, ժուք իւրանց
'ի մէջ մշոնջենաւոր գոյացու թեցն
որքեն՝ ի վեր քան զժամանակ և
'ի մէջ գոյացու թեց որքեն ընդ ժա
մանակաւ և համահաճաքիւ տեո
ղու թեամբ իւրեանց 'ի մէջ գոյա
ցու թեանց որք 'ի վեր են քան զժա
մանակ և 'ի մէջ գոյացու թեանց որք
են ընդ ժամանակաւ աշխիքն որք
են անկեալ ընդ ինելու թեամբ
և աղականու թեամբ :

Էւ շարամօտին 'ի մէջ բարի գոյա
ցու թեանց և 'ի մէջ յոռի գոյացու
թեանց և 'ի բաց կայցեն յամենայն
բարու թենէ և յամենայն տեողու
թենէ և ոչ գուցենոցա յարամա
ցու թի և ոչ հաստատու թիւն :

Արդ ահա ցուցաւ թէ յարտեո
ղու թեան երկու են տեսակք ո՞ր յա
կը 68 Շիտե

Շիտեհական և ոմն ժամանակաւոր
 սահայն երկոցունցն մինն է կայուն
 դադարեալ և միւսն շարժի. և մինն
 շարամատի առ վաղճանական բա
 ղադրութի և նամ ներգործութիք
 նորին են համանգամայն. և ոչ այլ
 քան զայլ յառջագոյն. իսկ միւսն է
 շարժուն և տարածեալ՝ որոյ ներ
 գործութեանցն ոմանք են յառաջ
 քան զայլսն և բոլորութիւն միոյն
 'ինոցանէ 'ի ձեռն էութեան իւրոյ.
 իսկ միւսոյն բոլորութի է 'ի ձեռն
 մասանց իւրոց յորոց իւրաքանչ
 իւրն գոյ որոշեալ համահաւասար
 ին իւրում ըստ առաջին
 և վերջին կերպին :

Արդ ահա երեւելի է թէ 'ի գոյա
 ցութեանցն ոմանք են մշտնջենաւորք
 և 'ի վեր քան զժամանակ և ոմանք
 մշտնջենաւորք հաւասարք ժամա
 նակին. և ժամանակ ոչ արտահոսի
 'ինոցանէ. և ոմանք արտաքարշէթ
 է թ

Թիմանակէն և Ժամանակ արշ
 տահասի 'ի նորանէ 'ի վերնագու
 նէն և 'ի ստորնագունէն նոցունց
 սյսինքն 'ի մասնէ առաջին և 'ի
 մասնէ զկէ : և ենգոյացու թիւնք
 անկգաք ընդ ինեկու թեամբ
 և ապականու թեամբ :

* ~ ~ ~ ~ ~ *

Առ-ժո-ժ-Ն Շ- երեւոյ :

Ի իջ իրին որոյ գտացու թիւն
 և իրագործու թիւն էն 'ի ստորա
 չափու թէ Ժամանակի իմ ջ կայա
 չեալ որոյ գոյացու թիւ է 'ի ստորա
 չափու թէն յաւ իտենականու թէն
 և իրագործու թէն 'ի ստորաչափու
 թեան Ժամանակի վասն զի էու թի
 սորոյ գոյացու թիւնն անկանի ընդ
 Ժամանակաւ, սյսինքն զօր Ժամա
 նակ չափէն ա յամենայն աբամագ
 րու թիւնս իւրեւ անկեալ ընդ Ժա
 մանա

ժամակաւ որոյ սակս և իրադործու
թիւն նորին անկանի ը ժամանա
կաւ. քանզի յոյժամ գոյացու թի
րին անկանի ընդ ժամանակաւ ա
ռանց երկբայութեան և իրադոր
ծութեան նորին հարկէ անկանի ը
ընդ ժամանակաւ :

Իսկ եռութիւն անկեալ ընդ ժամա
նակաւ նա (յեւմ տրամադրութիւն
իւրէ՛քացորոշէր յեռէ անկելոյն)
յեւմ տրամադրութիւն իւր ը յաւիտե
նականութեան : քանզի շարունակու ին
ոչէ՛ եթէ ոչ՛ի վրէ րաց նմանից :
Եւ հա հարկէ զիկցէ իր ինչ երրորդ
վիջին՝ իմէջ երկոցունց որոյ գոյա
ցութիւն անկանիցի ընդ յաւիտե
նականութեամբ . և իրադործութի
նորին ը ժամանակաւ . քանզի ան
կարելիէ իրին գոլ որոյ գոյացու թ
անկանիցի ընդ ժամանակաւ . և իրա
դործութիւն նորին ընդ յաւիտե
նականութեամբ . զի այսպէս իրա

գոյ ծուծիւն լինէր լաւագոյն քան
 զիւր գոյացութիւն որք՝ անկարելի:
 Արդ յայսնի իսկ եղև եթէ՝ իմէջ
 էութեանց անկելոց ընդ ժամանա
 կաւ Հանգերձ ամենայն տրամադ
 րութեամբք և իրադործութեամբք
 և գոյացութեամբք իւրեանց և՛ ի
 մէջ էութեանց որոց գոյացութիւն
 և ներգործութիւնք են անկեալք՝ ի
 ներքոյ ստորաշափութեան յաւի
 տենականութեն գոն էութիւնք իմ
 իւրեանց գոյացութեամբք անկելք
 ք յաւիտենականութիւնք և իրադոր
 ծութեամբք անկեալ ընդ ժամա
 նակաւ. ք որում բացայայտեցաք:

✠~~~~~✠~~~~~

Առաքիւնքիւն շէք երբեք:

Դմենայն գոյացութիւն՝ ի վերայ
 ոմանց տրամադրութեց ան
 կեալ ընդ յաւիտենականութիւնք և
 իմէջ իւր տրամադրութեց անկեալ

ընդ ժամանակաւ՝ գոյ էակ և լինե-
լութի համանգամայն. քանզի ամ
էութի անկեալ ընդ յաշխոտեանկա-
նու թիւ ճշարտապէս էակ և ամ
էութի անկեալ ընդ ժամանակաւ և
լինելութիւն իսկապէս :

Արդ եթէ այդ այդպէս իցէ ու-
րեմն էութի ճշարտապէս անկել
ընդ յաշխոտեանկանութիւն և ժամա-
նակաւ է էակ և լինելութի ոչ միով
կերպիւ, այլ կերպիւ և կերպիւ :

Ահա երեւելի է յասիցելոցս թէ ամ
եղեալն գոյացութի իւրով անկել
ըն ժամանակաւ, ունի գոյացութիւն
կախեալ զլրարդ գորոյն. որէ պատ-
ճառ յարատեւողութեւ և պատճառ
ամենայն ճշմնայնաւոր և անպակաս
նէրի էութեանցն :

Եւ հարկաւորէ զի մինն իցէ էակ
առնող ստանալոյ զնութիւն և ինքն
ոչ ստասցի. բայց այս ամ միութիւն
ստացեալ լինին :

Իւզոր ասեմս դայս ինչէ եթէ գը
 տանիցէ մին առնող ստանալոյ դոչ
 ստացեալն և միւսն առնող ստանա
 ըոյ դքսաացեալն յաւժամ որ տար
 բերութիւն է 'իմջ երկոցունցն
 քանզի ոչ կարէ լինիլ եթէ ոչ կա
 միցի նման նմին յամենայն տրամադ
 րութիւնս իւր կամ լինիցի տարբե
 րութիւնս իմջ երկոցունցն :

Մ. բոք եթէ է նման նմին նամենաց
 նուաճ տրամադրութիւնս իւր յոր
 ժամ մինն 'ի նոցանէ ոչ է առաջին
 և միւսն երկրորդ և եթէ չիցէ մին
 'ի նոցանէ նման միւսոյն և ամենայն
 տրամադրութիւնս իւր յայնժամ
 առանց երկբայութե մին 'ի նոցանէ
 առաջն և միւսն երկրորդ :

Ահա յորում գոյ միութիւն հաստա
 տուն ոչէ կսխալ դայրմէ նա է
 մին նախկին ճշմարտ ուղ յուցաբ :
 Իսկ յորում գոյ միութիւն ըստ
 չեալ յայլմէ նաէ զատ 'իմոյն

Նախկին ճշմարտէն :

Արդ եթէ յայլմէ ապա 'ի միոյն
նախկին ճշմարտէնէ՝ զքստացեալ
միութիւն ուրիշն աստուտ լինի
յայտ որ միութի նախ իցէ միոյն
ճշմարտին և ապա միութի այլոց
և ոչ իցէ դարձեալ միութի, եթէ
ոչ 'ի նախկին ճշմարտ միոյն որի
դատմաւ միութեան :

Ահա յայտէ եթէ ամենայն միութի
զկնի միոյն ճշմարտինէ՝ ստացեալ
և դատմաւեալ :

Սակայն մինն նախկին ճշմարտէ
ստեղծօղ միութեանց առնօղ ստա
նալոյ զոչ ստացեալն ուն չուցար :

Արդ դուզնաբեայ բանս թարգ
մանեալ եղև 'ի լատինացոյ
բարբառէ 'ի հայոց լիզո-
'ի ձ'ուն ուրումն լի հացի
ստեփաննոս կրօնաւորի
'ի փառս քնի նայ յու-
սոյն միոյ ամէն :

Երրորդ տն Ամենահալի .
 և բարեխօսութիւնս Երրորդ
 և ոչ միշտ կոյս Ամենին .
 և սրբոյն Գաբրիէլի՝ Ամսյին և
 Բարանչելի խորհրդոյ յայտնող
 հրեշտակագն պետի՝ եղերեցաւ ,
 յանկել և ի կատար եկաւ գրգուիս .
 որ կոչի պատճառաց : Եւ ըստ իրաւ
 անց կոչեցաւ պատճառաց զի՝ ի
 ձեռն պատճառեաց քննելով որպա
 ճառն՝ հասանի առ անպատճառե
 ցեալ պատճառողն պատճառելից .
 որեւ անատեղծ բարութիւնն . որոյ
 առնահարողութեանն , ամենիմաս
 տութեանն . և ամենաբարութեանն՝
 ասացի անմահ և պատուական դա
 հոյից սարսափելի աղքատից տեղ
 ժողին . այսէ ասացի նորաբնին ,
 Էջմարտատես , և սերոյ աղիւսը

տայ կատարելոցդ՝ ծուհր խուհ
արկեալ պատկառ Եխոնարհ դիմեք
մտայ, Էկզատայի և զամենայն երեսս
սրտիս առ եկրաւ և առ ոչնչիւ
ունելով համբոյր, սէր. և համակա
մութի մատչի, զսէր ցոյց սալով
'ի սիրոյ նորին՝ ի թագաւոր
երեւելս.) :

'ի Հայաստեան Թե Տեառն Ազա
րու ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի
Եւ 'ի պատրիարքու Եւ Եւ Եւ
ոչն Եւ Եւ Տեառն Յակօբայ
Եւ Եւ Եւ Եւ Եւ Եւ Եւ
Հրաժանաւ կոստանդինու պօլսոյ
պատրիարքի Տեառն Մինասայ
Նքնազգեաց վրդապի :

Ի տղարանի հանճարեղ և նրբիմաց
բարսեղեան գաբրիէլ դպրի. 'ի
թուի վրկշնն Եւ Եւ Եւ 'ի մայի
սի Եւ Եւ :

'ի վերջեան/ս ով ծարաւիք տեսա
կան և գործնական գիտուե ուրախ
հե 77 Է

ըրուք ընդիս զի Թէպէտ ըստ առե
 րունահան բանին զկորուսելն, այս
 ինքն ի գրչաց զպղաւաղէրս ոմանա
 տչ կարացի գտանել. սակայն զոչ
 կորուսեալն արձանագրեցի զի մի
 կորկցէ՝ և գիտեց զի իդէպէ ինչ ասա
 յանդգնու Թէս յանդիմանու թի.
 որ ըստ իրիք կերպի կարեն ոմանք
 առել Թէ և Թէ ոչ կարեիր գը
 տանել զի արդ զքէզ այս իրակու
 Թեանս իմէջ մղեցեր զի Թերեւս ի
 ցերոք կարողագոյն քան զքէզ.
 որ ձեռնամուխ լինէր այսորիկ գոր
 ծոյ, ասեմ առ այն թէ այնպիսի կա
 րողն քան զայս մեծամեծացն ձեռ
 նամուխ լինցի և զկեզ այնու պար
 տաւեողէ բաւէ նորամտողդ :

